Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
DEAN SPIELMANN
esitatud 1. augustil 2025 [1]

Kohtuasi C-481/24

E. sp.j.
versus
C. sp. z o.o.

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (Varssavi linna rajoonikohus Varssavis, Poola))

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 2011/7/EL – Hilinenud maksmisega võitlemine äritehingute puhul – Kohaldamisala – Artikli 3 lõige 1 ja lõike 3 punkt a – Artikli 6 lõiked 1 ja 2 – Riigisisene eeskiri, mis näeb ette nõuete tasaarvestuse tagasiulatuva jõuga

Sissejuhatus

1. Käesoleva eelotsusetaotlusega soovib Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (Varssavi linna rajoonikohus Varssavis, Poola) teada, kuidas tõlgendada direktiivi 2011/7/EL hilinenud maksmisega võitlemise kohta äritehingute puhul [2] artikli 3 lõiget 1 ja lõike 3 punkti a ning artikli 6 lõikeid 1 ja 2.

2. Täpsemalt palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul otsustada, kas nõuete tasaarvestamisele Poola õigusnormidega antud tagasiulatuv jõud on kooskõlas direktiiviga 2011/7. See küsimus annab Euroopa Kohtule võimaluse täpsustada oluliselt selle direktiivi kohaldamisala, mis on eriti delikaatne küsimus, kuna tagasiulatuv tasaarvestamine on mitme liidu liikmesriigi õigustraditsioonides tugevalt kinnistunud.

[1] Algkeel: prantsuse.

[2] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruar 2011. aasta direktiiv (ELT 2011, L 48, lk 1). Selle direktiiviga tunnistati kehtetuks ja asendati alates 16. märtsist 2013 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiiv 2000/35/EÜ hilinenud maksmisega võitlemise kohta äritehingute puhul (EÜT 2000, L 200, lk 35; ELT eriväljaanne 17/01, lk 226).

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3. Direktiivi 2011/7 artiklis 1 „Sisu ja reguleerimisala“ on sätestatud:

„1. Käesoleva direktiivi eesmärk on võidelda hilinenud maksmisega äritehingute puhul, et tagada siseturu nõuetekohane toimimine, edendades seega ettevõtjate […] konkurentsivõimet.

2. Käesolevat direktiivi kohaldatakse kõigi maksete suhtes, millega tasutakse äritehingute eest.

[…]“.

4. Direktiivi 2011/7 artiklis 3 on ette nähtud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et ettevõtjatevaheliste tehingute puhul on võlausaldajal õigus saada hilinenud maksmise korral viivist ilma vastavat meeldetuletust esitamata, kui on täidetud järgmised tingimused:

a) võlausaldaja on täitnud oma lepingujärgsed ja õiguspärased kohustused ning

b) võlausaldaja ei ole saanud makstavat summat õigel ajal, välja arvatud juhul, kui võlgnik ei ole viivituse eest vastutav.

[…]

3. Kui lõikes 1 nimetatud tingimused on täidetud, tagavad liikmesriigid järgmise:

a) võlausaldajal on õigus saada hilinenud maksmise korral viivist alates päevast, mis järgneb lepingus kindlaksmääratud maksetähtpäevale või maksetähtaja lõpule;

[…]“.

5. Direktiivi artiklis 6 on sätestatud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et kui artikli 3 […] kohaselt tuleb äritehingute puhul maksta viivist, on võlausaldajal õigus võlgnikult sisse nõuda minimaalne kindel summa 40 eurot.

2. Liikmesriigid tagavad, et lõikes 1 nimetatud kindel summa kuulub maksmisele ilma vastava meeldetuletuseta ja see on ette nähtud võlausaldajale tekkivate sissenõudmiskulude hüvitamiseks.

[…]“.

Poola õigus

Tsiviilseadustik

6. 23. aprilli 1964. aasta tsiviilseadustiku seaduse (ustawa – Kodeks cywilny) (*Dz. U.* 2023, jrk nr 1610, muudetud redaktsioonis, edaspidi „tsiviilseadustik“) artiklis 498 on sätestatud:

„1. Kui kaks isikut on üheaegselt teineteise võlgnik ja võlausaldaja, võib kumbki neist oma nõude teise poole nõudega tasaarvestada, kui mõlemad nõuded puudutavad raha või üksnes liigi järgi määratud sama laadi asja, kui mõlemad nõuded on sissenõutavad ja neile saab tugineda riigi kohtus või muus asutuses.

2. Tasaarvestuse tulemusena kustuvad mõlemad nõuded vastastikku kuni väiksema nõude summani.“

7. Tsiviilseadustiku artiklis 499 on sätestatud:

„Tasaarvestus toimub teisele poolele esitatud avalduse alusel. Avaldusel on tagasiulatuv jõud alates hetkest, kui tasaarvestus võimalikuks sai.“

Ülemääraste viivituste seadus

8. Poola ametiasutused võtsid direktiivi 2011/7 riigisisesesse õiguskorda üle 8. märtsi 2013. aasta seadusega ülemääraste viivituste vastu võitlemise kohta äritehingutes (ustawa o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych) (*Dz. U.* 2023, jrk nr 1790; edaspidi „ülemääraste viivituste seadus“).

9. Ülemääraste viivituste seaduse artiklis 7 on ette nähtud:

„1. Äritehingute puhul, välja arvatud tehingud, kus võlgnik on avalik-õiguslik asutus, on võlausaldajal õigus saada äritehingute eest maksmisega viivitamise korral ilma meeldetuletuseta ajavahemiku eest alates rahalise kohustuse sissenõutavaks muutumise kuupäevast kuni tasumise kuupäevani seadusjärgset viivist, välja arvatud juhul, kui pooled on kokku leppinud kõrgemas viivisemääras, kui on kumulatiivselt täidetud järgmised tingimused:

1) võlausaldaja on oma kohustuse täitnud;

2) võlausaldaja ei ole lepingus määratud tähtaja jooksul makset saanud.

[…]“.

10. Ülemääraste viivituste seaduse artiklis 10 on sätestatud:

„1. Alates päevast, mil võlausaldajal tekib õigus saada artikli 7 lõikes 1 […] nimetatud viivist, on tal õigus saada võlgnikult ilma vastava meeldetuletuseta sissenõudmiskulude eest hüvitist, mis on samaväärne summaga, mille suurus on:

1) 40 eurot, kui rahalise kohustuse summa ei ületa 5000 Poola zlotti [(umbes 1190 eurot)];

2) 70 eurot, kui rahalise kohustuse suurus on üle 5000 zloti [(umbes 1190 eurot)], kuid alla 50 000 zloti [(umbes 11 890 eurot)];

[…]“.

Põhikohtuasi, eelotsuse küsimus ja menetlus Euroopa Kohtus

11. Äriühingul E. (edaspidi „hageja“) on äriühingu C. (edaspidi „kostja“) vastu kümme tasunõuet, mis on koostatud veoteenuste eest esitatud arvete alusel, milles ette nähtud maksetähtpäevad saabusid ajavahemikul 2022. aasta veebruarist septembrini.

12. Kuna kostja võlga ettenähtud tähtaja jooksul ei tasunud, esitas hageja eelotsusetaotluse esitanud kohtule Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawiele (Varssavi linna rajoonikohus Varssavis) hagiavalduse tasu nõudes.

13. Hageja nõudis esiteks tasunõuete summat 26 715,60 zlotti (umbes 5676,56 eurot)[3], millele lisanduvad ülemäärase hilinemise seaduse artikli 7 alusel viivis, mis on arvutatud iga tasumata tasu pealt selle seaduse artikli 4 lõike 3 punktis b ette nähtud määras, ning teiseks vastavalt selle seaduse artiklile 10 sissenõudmiskulude hüvitamiseks 1997,29 zlotti (umbes 424,39 eurot) iga tasunõude maksmisega hilinemise eest.

14. Kostja palus jätta hagi rahuldamata. Ta maksis hagejale 1697,40 zlotti (umbes 360,67 eurot) ning esitas 2. septembri 2022. aasta dokumendiga tsiviilseadustiku artiklite 498 ja 499 tähenduses tasaarvestusavalduse summas 25 018,20 zlotti (umbes 5315,90 eurot). Olles seega tasunud kokku 26 715,60 zloti suuruse summa, leiab ta, et tema võlg on kustutatud.

15. Kostja esitatud tasaarvestusavaldus põhines kahju hüvitamise nõudel, mis tal oli hageja vastu, kuna kaup hävis viimase poolt tehtud veo käigus, kuid mille kohta ei ole tasumise nõudega hagiavaldust esitatud. Kahju hüvitamise nõude kohta väitis kostja, et maksetähtaeg, mille ta määras oma 15. veebruari 2022. aasta ametlikus kirjas, möödus 7. märtsil 2022.

16. Kostja sõnul järeldub sellest, et isegi kui tasaarvestusavaldus puudutas ainult summasid, mida võlgnes iga asjaomane äriühing põhinõudena, kaotas hageja selle avalduse tagasiulatuva jõu tõttu, nagu see on ette nähtud tsiviilseadustiku artiklis 499, õiguse nõuda pärast 7. märtsi 2022 tekkinud intresse ja hüvitisi. Põhikohtuasjas on tegemist intresside ja hüvitistega, mis on tingitud hagiavalduses viidatud kümnest tasunõudest üheksa tasunõude maksmisega hilinemisest.

17. Hageja ei vaidle vastu sellele, et ta vastutab kostjale tekitatud kahju eest. Ta vaidlustas aga selle tasaarvestusavalduse tõhususe enda ja selle kahju suuruse.

18. Kuna Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawiel (Varssavi linna rajoonikohus Varssavis) oli kahtlusi seoses hüvitise tagasiulatuva jõu mõjuga õigusele saada viivist ja sissenõudmiskulude hüvitamist, mis tuleneb direktiivi 2011/7 üle võtnud ülemäärase hilinemise seadusest, otsustas ta menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas […] direktiivi [2011/7] artikli 3 lõiget 1 ja lõike 3 punkti a ning artikli 6 lõikeid 1 ja 2 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisese õiguse sätted, millega on ette nähtud, et võlausaldajale ei maksta hilinenud maksmise korral arvestatavat seadusjärgset viivist ja võlgade

[3] 2. septembri 2022. aasta vahetuskursi alusel.

sissenõudmiskulude hüvitist, kui võlgnik on pärast lepingus määratud maksetähtaja möödumist rahuldanud võlausaldaja nõude tasaarvestuse teel, millel on seadusest tulenev tagasiulatuv jõud alates hetkest, mil tasaarvestus võimalikuks sai?“

19. Euroopa Kohtule esitasid kirjalikud seisukohad kostja, Poola, Belgia, Saksamaa ja Madalmaade valitsus ning Euroopa Komisjon. Suulised seisukohad esitasid 14. mai 2025. aasta kohtuistungil Poola, Saksamaa ja Madalmaade valitsus ning komisjon.

Õiguslik analüüs

20. Oma eelotsuse küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2011/7 artikli 3 lõiget 1 ja lõike 3 punkti a ning artikli 6 lõikeid 1 ja 2 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, milles on ette nähtud, et võlausaldajale ei tule seadusjärgset viivist ja sissenõudmiskulude hüvitist maksta, kui võlgnik on oma võla võlausaldaja ees tasunud tasaarvestusavaldusega, mis on esitatud pärast lepingus ette nähtud maksetähtaja möödumist ja millel on tagasiulatuv jõud alates hetkest, mil tasaarvestamine muutus võimalikuks.

21. Sellele küsimusele vastamiseks on minu arvates kõigepealt vaja teha mõned lühikesed sissejuhatavad märkused nõuete tasaarvestamise kohta, enne kui analüüsida kõnealuste riigisiseste õigusnormide kooskõla direktiiviga 2011/7.

Sissejuhatavad märkused

22. Kahe erineva kohustuse kustutamise viisina väiksema kohustuse ulatuses kahe isiku vahel, kes on üheaegselt teineteise võlausaldajad ja võlgnikud, määratletud tasaarvestuse juured ulatuvad Rooma õigusesse[4]. See täidab kahte ülesannet. Ühelt poolt võimaldab see kiirendada ja lihtsustada ärisuhtes tasakaalu taastamist, vältides kahekordset vastassuunalist maksmist. Teiselt poolt täidab see tagatise rolli, kuna kui üks pooltest rahuldaks nõude ilma teise poole makset ära ootamata, riskiks ta viimase maksejõuetuse ohuga ja sellega, et tal tuleb konkureerida maksejõuetu võlgniku teiste võlausaldajatega.

23. Tasaarvestus võib olla seaduslik, lepinguline või kohtulik.

24. Õiguspärasele tasaarvestusele omane mehhanism eeldab vastastikuste nõuete kustutamist väiksema nõude ulatuses nende kooseksisteerimise ajal, kui teatud tingimused on täidetud. Tegemist on nõuete vastastikkuse, asendatavuse, kindluse, likviidsuse ja sissenõutavuse tingimustega.

25. Liikmesriikide õiguses on üldiselt ette nähtud, et vastastikused nõuded kustuvad kas automaatselt *ipso iure* või ühepoolse avalduse alusel, mis annab tasaarvestusele tagasiulatuva jõu[5], nagu on kõne all käesolevas asjas.

[4] Justinianuse koodeksist tuleneb: „Compensationes ex omnibus actionibus ipso iure fieri sancimus nulla differentia in rem vel personalibus actionibus inter se observanda“ („Me tahame, et tasaarvestamine tuleneks automaatselt kõigist hagidest, tegemata vahet isiklikel ja asjaõiguslikel hagidel“ (vaba tõlge)). Vt Iust C. 4,31,14, Iohanni, anno 531. Tasaarvestuse päritolu kohta vt eelkõige De Kotzebue, R., Compensation et procédure; essai de critique et de science juridique pure, Sirey, Paris, 1945.

[5] Vt Zimmermann, R., *Comparative Foundations of a European Law of Set-Off and Prescription*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, lk 32–43.

26. Esimene variant on valitud näiteks Belgia[6], Hispaania[7] ja Luksemburgi[8] õiguses, mis näevad ette tasaarvestamise, mis toimub *ipso iure*, isegi poolte teadmata.

27. Liikmesriikide õigussüsteemides on olemas küll ka teine variant. Lisaks Poola õigusele, mida ma käesolevas asjas analüüsin, võib tuua ka teisi näiteid. Saksa õiguses on ette nähtud tasaarvestamine avalduse alusel, millel on avalduse esitamise hetkest olenemata tagasiulatuv jõud alates kuupäevast, mil põhinõue ja vastunõue eksisteerivad esimest korda koos[9]. Prantsuse õiguses on sätestatud, et tasaarvestamine toimub kuupäeval, mil selle tingimused on täidetud, tingimusel et sellele tuginetakse[10]. Madalmaade õiguses on ette nähtud tasaarvestamine avalduse alusel, millel on tagasiulatuv jõud alates hetkest, mil tekkis õigus tasaarvestamisele[11].

Eelotsuse küsimus

28. Pärast direktiivi 2011/7 kohta teatavate oluliste asjaolude esitamist käsitlen kõigepealt küsimust, kas riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette tasaarvestamise tagasiulatuva jõuga, kuuluvad selle direktiivi kohaldamisalasse. Seejärel analüüsin selliste riigisiseste õigusnormide kooskõla selle direktiivi eesmärkide ja soovitava toimega.

29. Kõigepealt tuleb meenutada, et vastavalt direktiivi 2011/7 artikli 1 lõikele 1 on selle direktiivi eesmärk võidelda hilinenud maksmisega äritehingute puhul, et tagada siseturu nõuetekohane toimimine, parandades seeläbi ettevõtjate, eelkõige väike- ja keskmise suurusega ettevõtjate konkurentsivõimet[12].

30. Nagu nähtub selle direktiivi preambulist, kujutab hilinenud maksmine endast ühelt poolt lepingu rikkumist, mis on muutunud võlgnike jaoks rahaliselt ahvatlevaks eelkõige seetõttu, et arvel märgitud viivis on madal või puudub[13]. Teiselt poolt on hilinenud maksetel negatiivne mõju ettevõtjate likviidsusele ja see raskendab nende finantsjuhtimist, kahjustades nende konkurentsivõimet ja kasumlikkust, kuna võlausaldaja peab nende viivituste tõttu hankima rahalisi vahendeid väljastpoolt[14].

31. Euroopa Kohus on seega leidnud, et selle direktiivi peamine eesmärk on vältida hilinenud maksmist ja kaitsta võlausaldajat hilinenud maksmise eest[15].

6 Vt Belgia tsiviilseadustiku artikli 5.255 esimene lõik: „Seadusjärgne tasaarvestus toimub õiguse enda järgi, isegi ilma võlgnike teadmata.“ Seadusest tuleneva tasaarvestamise kohta Belgia õiguses vt Van Ommeslaghe, P., *De Page*, *Traité de Droit Civil Belge – Tome II – Les obligations*, 3. kd, Bruylant, Bruxelles, 2013, lk 2235–2271.

7 Hispaania tsiviilseadustiku (Código Civil de España) artiklis 1202 on sätestatud: „El efecto de la compensación es extinguir una y otra deuda en la cantidad concurrente, aunque no tengan conocimiento de ella los acreedores y deudores“ („Tasaarvestamine kustutab mõlemad võlad väiksema võla ulatuses, isegi kui võlausaldajad ja võlgnikud ei ole tasaarvestamisest teadlikud“ (vaba tõlge)).

8 Luksemburgi tsiviilseadustiku artikkel 1290 on sõnastatud järgmiselt: „Tasaarvestamine toimub õiguse enda järgi üksnes seaduse jõul, isegi ilma võlgnike teadmata; mõlemad võlad kustuvad vastastikku hetkel, kui need eksisteerivad samal ajal, kuni nende vastavate võlgnevusteni.“

9 Vt Saksa tsiviilseadustiku (Burgeliches Gesetzbuch) §-d 388 ja 389.

10 Vt Prantsuse tsiviilseadustiku (code civil) artikkel 1347. Seadusest tuleneva tasaarvestamise kohta Prantsuse õiguses vt Flour, J. jt, *Droit civil. Les obligations. Le rapport d'obligation*, Dalloz, Paris, 2024 (11. tr), lk 301–314.

11 Vt Madalmaade tsiviilseadustiku (Burgerlijk Wetboek) artikli 6:127 lõige 1 ja artikli 6:129 lõige 1.

12 Maksmisega hilinemist reguleeriti esimest korda direktiiviga 2000/35. Direktiiv 2011/7, mille tõlgendamist käesolevas asjas taotletakse, on selle põhjenduse 1 kohaselt lihtsalt selle direktiivi uuesti sõnastamine. Kuna see uuesti sõnastamine ei toonud kaasa olulisi muudatusi kõnealustes sätetes, jääb Euroopa Kohtu tõlgendus direktiivi 2000/35 vastavatele sätetele direktiivi 2011/7 kohaldamisel asjakohaseks.

13 Vt direktiivi 2011/7 põhjendus 12.

14 Vt direktiivi 2011/7 põhjendus 3.

15 Vt 1. detsembri 2022. aasta kohtuotsus X (meditsiinilise varustuse tarnimine) (C-419/21, EU:C:2022:948, punkt 26).

32. Direktiivi 2011/7 artiklid 3 ja 6 väljendavad seda kahesugust eesmärki, andes võlausaldajale õiguse nõuda hilinenud maksmise eest viivist ja nõuda võla sissenõudmiskulude hüvitamist.

33. Selle direktiivi artikli 3 lõike 1 ja lõike 3 punkti a kohaselt on võlausaldajal õigus nõuda hilinenud maksmise eest viivist alates päevast, mis järgneb lepingus kindlaks määratud maksekuupäevale või maksetähtaja lõppemisele, ilma et oleks vaja esitada meeldetuletust, kui võlausaldaja on täitnud oma lepingulised ja seadusjärgsed kohustused ega ole saanud tasumisele kuuluvat summat õigel ajal, välja arvatud juhul, kui võlgnik ei vastuta viivituse eest.

34. Direktiivi artikli 6 lõikes 1 on sätestatud, et kui direktiivi kohaselt tuleb maksta intressi, on võlausaldajal õigus võlgnikult sisse nõuda minimaalne kindel summa 40 eurot. Selle artikli lõikes 2 on ette nähtud, et see kindel summa kuulub maksmisele ilma vastava meeldetuletuseta ja see on ette nähtud võlausaldajale tekkinud kulude hüvitamiseks.

35. Võlausaldaja õiguse saada nimetatud intressi ja hüvitist aluseks on mõiste „hilinenud maksmine“. See on direktiivi 2011/7 artikli 2 punktis 4 määratletud kui mis tahes maksed, mida ei ole tehtud lepingujärgse ja seadusjärgse maksetähtaja jooksul, kui võlausaldaja on täitnud oma lepingulised ja juriidilised kohustused ega ole saanud tasumisele kuuluvat summat õigel ajal, välja arvatud juhul, kui viivituse eest ei vastuta võlgnik.

36. Kuigi see direktiiv reguleerib õigust viivisele ja sissenõudmiskuludele ning need õigused sõltuvad põhinõude olemasolust, nähtub kontekstipõhisest ja teleoloogilisest analüüsist siiski, et see ei kehtesta põhinõuet puudutavat õiguslikku regulatsiooni ega puuduta seega nõuete tasaarvestamist.

37. Konteksti osas tuleb märkida, et mõiste „makstav summa“ kohta on direktiivi 2011/7 artikli 2 punktis 8 üksnes ette nähtud, et see mõiste tähistab põhisummat, mis oleks tulnud tasuda lepingukohase või seadusejärgse maksetähtaja jooksul, ning et see summa peab sisaldama kohaldatavaid makse, tollimakse, tasusid või lõive [16].

38. Teleoloogilisest küljest tuleb märkida, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei ühtlustata direktiiviga 2011/7 täielikult kõiki õigusnorme, mis käsitlevad hilinenud maksmist äritehingute puhul. Selles direktiivis on sätestatud vaid mõned eeskirjad, mille hulgas on ka reeglid hilinenud maksmise korral tasutava viivise ja sissenõudmiskulude hüvitise kohta [17].

39. Teisisõnu piirdub direktiiv 2011/7 sellega, et näeb ette *konkreetsed eeskirjad*, mis tuleb integreerida riigisisestesse tsiviil- ja kaubandusõigustesse. Võttes kõigepealt vastu direktiivi 2000/35 ja seejärel direktiivi 2011/7, ei soovinud liidu seadusandja kehtestada kohustuste ja lepingute üldist õiguslikku raamistikku [18]. Võttes arvesse liikmesriikide erinevaid lähenemisviise nendes valdkondades, oleks seadusandja selline kavatsus pidanud nähtuma absoluutse selgusega selle direktiivi sätete sõnastusest, eesmärkidest või direktiivi ettevalmistavatest materjalidest. On selge, et see ei ole nii.

[16] Täpsemalt on see säte sõnastatud järgmiselt: „*põhisumma*, mis oleks pidanud olema makstud lepingukohase või seadusjärgse maksetähtaja jooksul, sealhulgas kohaldatavad maksud, tollimaksud, tasud või lõivud, mis on esitatud arvel või samaväärsel maksetaotlusel“ (kohtujuristi kursiiv).

[17] Vt eelkõige 20. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus A (viivitusintressi sissenõudmata jätmine) (C-406/21, EU:C:2022:816, punktid 52 ja 53).

[18] Sellega seoses on väljendatud kahtlusi, kas nende kahe direktiivi õiguslikuks aluseks on õigesti valitud ELTL artikkel 114, vt Editorial Comments, „*Union competences in the field of contract law: Some questions – no answers*“, *Common Market Law Review*, 48. kd, nr 3, 2011, lk 655–657.

40. Sellest järeldub, et direktiivi 2011/7 eesmärk ei ole sugugi kehtestada eeskirju nõude tekkimise, maksetähtpäeva ja kustumise tingimuste kohta.

41. Kuna tasaarvestamise mehhanism on seotud nõude lõppemisega, jääb selline riigisisene õigusnorm nagu Poola tsiviilseadustiku artikkel 499, mis näeb ette tagasiulatuva jõuga tasaarvestuse, seega selle direktiivi kohaldamisalast välja.

42. Seda arvestades näib Saksamaa valitsuse seisukohtades sisalduv väide, et tagasiulatuva tasaarvestamise reguleerimine kuulub liikmesriikide menetlusautonoomia valdkonda, paratamatult ebaõige. Nimelt tuleb selline autonoomia mängu üksnes siis, kui asjaomased riigisisesed õigusnormid kuuluvad liidu õiguse kohaldamisalasse, millega käesoleval juhul tegemist ei ole[19]. Õiguslik analüüs, mille eesmärk on kontrollida, kas kõnealune riigisisene õigusnorm on kooskõlas võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtetega, ei ole seega käesoleval juhul põhjendatud.

43. Seda viimati mainitud kaalutlust kinnitab minu arvates kohtuotsus, mille Euroopa Kohus tegi kohtuasjas Nemec[20]. Selles kohtuasjas küsiti Euroopa Kohtult eelkõige, kas direktiiviga 2000/35 on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette, et kui kogunenud, kuid tasumata viivise summa saab võrdseks põhisummaga, siis viivise arvestamine lõpetatakse (*ne ultra alterum tantum*). Oma vastuses oleks Euroopa Kohus võinud sarnaselt kohtujuristiga asuda seisukohale, et need õigusnormid puudutavad nende intresside *miinimumtaset*, mistõttu jäi liikmesriikidele õigus kehtestada intressi kogumise ülempiir[21]. Vastupidi, Euroopa Kohus märkis, et direktiiv 2000/35 ei näe ette eeskirju ajavahemiku kohta, mille jooksul viivist arvestatakse, või intresside maksimumsumma kohta[22], ning analüüsis seejärel, kas kõnealused riigisisesed õigusnormid võivad eirata selle direktiivi eesmärke või jätta selle ilma soovitavast toimest.

44. Viimati nimetatud analüüs vastab minu arvates muide analüüsile, mille Euroopa Kohus peab käesolevas asjas tehtavas kohtuotsuses läbi viima.

45. Kuigi liikmesriikidele jääb vabadus võtta vastu säte, mis näeb ette tagasiulatuva jõuga tasaarvestamise, ei saa see siiski viia selleni, et eiratakse direktiivi 2011/7 eesmärke või võetakse direktiivilt soovitav toime[23].

46. Mis puudutab eesmärki vältida negatiivset mõju võlausaldaja likviidsusele ja takistada äritehingutes maksmisega hilinemist, siis näib eelotsusetaotluse esitanud kohus olevat seisukohal, et tagasiulatuv hüvitamine on direktiiviga 2011/7 vastuolus, kuna see direktiiv kohustab tunnustama võlausaldaja õigust nõuda viivist ja sissenõudmiskulusid, kui tema nõue tasutakse pärast lepingus ette nähtud tähtaja möödumist.

47. On tõsi, et tasaarvestuse tagasiulatuv jõud toob kaasa selle, et võlausaldajal, kelle vastu on pärast lepingus ette nähtud tähtaja möödumist esitatud tasaarvestuse avaldus, millel on tagasiulatuv mõju tasaarvestamise võimalikuks muutumise kuupäevale, ei ole õigust nendele intressidele ega hüvitisele ajavahemiku eest alates viimati nimetatud kuupäevast kuni tasaarvestusdeklaratsiooni esitamise kuupäevani.

[19] Sellest tuleneb loogiliselt, et kohtuistungil arutatud küsimus Poola tsiviilseadustiku artikli 499 sisulise või menetlusliku olemuse kohta ei ole käesoleval juhul asjasse puutuv.

[20] 15. detsembri 2016. aasta kohtuotsus Nemec (C-256/15, edaspidi „kohtuotsus Nemec“, EU:C:2016:954).

[21] Vt kohtujurist Bobeki ettepanek kohtuasjas Nemec (C-256/15, EU:C:2016:619, punktid 56–71).

[22] Kohtuotsus Nemec (punkt 48).

[23] Kohtuotsus Nemec (punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika).

48. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arutluskäik lähtub siiski ebaõigest eeldusest, et nõue tasutakse tasaarvestusavalduse esitamise ajal. Seevastu näeb kõnealune riigisisene säte ette, et nõue kustutatakse enne avalduse esitamist, hetkel, kui tasaarvestus on muutunud võimalikuks. Kuna sellise kustutamise reguleerimine kuulub liikmesriigi seadusandja pädevusse, tuleb lähtuda sellest viimati nimetatud hetkest.

49. Tasaarvestuse tagasiulatuvale jõule omased tagajärjed ei ole seega vastuolus direktiivi 2011/7 eesmärgiga takistada maksmisega hilinemist ainuüksi seetõttu, et kui tasaarvestamine muutub võimalikuks, on nõue kustutatud. Seega võlgnevust [24] enam ei ole ja viivist ei tule tasuda. Lisaks mõjutab tasaarvestatud summa alates hetkest, mil tasaarvestamine muutub võimalikuks, võlausaldaja likviidsust, mistõttu ei saa hiljem tekkida hilinenud maksmist, millel on negatiivne mõju likviidsusele.

50. Tuleb lisada, et neid eesmärke eirataks, kui võlausaldajale ei tuleks maksta viivist ja sissenõudmiskulusid, mis on tekkinud alates maksetähtaja möödumisest kuni ajani, mil tasaarveldamine muutus võimalikuks. Ei saa aga väita, et käesoleval juhul on see nii, sest vastasel juhul moonutataks tagasiulatuvale tasaarvestamisele omast mehhanismi.

51. Neil asjaoludel olen arvamusel, et riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette tagasiulatuva jõuga tasaarvestamise, ei riku direktiivi 2011/7 eesmärke ega võta sellelt soovitavat toimet.

52. Komisjon väidab oma kirjalikes seisukohtades siiski, et tõlgendus, mille kohaselt niisugustel asjaoludel nagu käesolevas asjas ei ole võlausaldajal õigust saada sissenõudmiskulude eest hüvitist, on vastuolus direktiivi 2011/7 eesmärkidega [25]. Ta tugineb oma argumendis kohtuotsustele Česká pojišťovna [26] ja BFF Finance Iberia [27].

53. Kohtuasjas, milles tehti esimene neist kohtuotsustest, tuli Euroopa Kohtul võtta seisukoht küsimuses, kas direktiivi 2011/7 artiklit 6 tuleb tõlgendada nii, et see annab võlausaldajale, kes nõuab võlgnikult maksmisega hilinemise tõttu talle saadetud meeldetuletustega seotud kulude hüvitamist, õiguse saada sel alusel lisaks selle artikli lõikes 1 ette nähtud kindlale miinimumsummale mõistlikku hüvitist sama artikli lõike 3 tähenduses. Kohtuasjas, milles tehti teine kohtuotsus, küsiti Euroopa Kohtult, kas sama artiklit tuleb tõlgendada nii, et võlgniku maksmisega hilinemise tõttu tekkinud sissenõudmiskulude hüvitamiseks võlausaldajale makstav kindel miinimumsumma kuulub tasumisele iga äritehingu eest, mille eest ei ole tähtajaks tasu makstud.

[24] Oluline on märkida, et tasaarvestusavalduse esitanud võlausaldajal ei ole eelist nõuda tasaarvestatava summa pealt viivist ajavahemiku eest alates kuupäevast, mil tasaarvestamine muutus võimalikuks, kuni avalduse esitamise kuupäevani. Seega ei ole oluline, et esimene nõue, mis tuleneb äritehingust, oleks võinud tekitada kõrgemaid intresse kui need, mida tuleks tasuda kostjale kahju hüvitamise nõude alusel.

[25] On tõsi, nagu väidab komisjon oma kirjalikes seisukohtades, et kui võlausaldaja ei saa tähtaegselt makset, võib ta võtta konkreetseid meetmeid oma võla sissenõudmiseks, teadmata, et hiljem toimub tasaarvestamine, ning kanda seega kulusid, mida ta ei saa mingil juhul tagasi, kui Poola tsiviilseadustiku artiklis 499 ette nähtud tasaarvestamise tagasiulatuvat jõudu peetakse direktiiviga 2011/7 kooskõlas olevaks. Olen aga veendunud, et sellistel juhtudel tuleks kohaldada ladinakeelset *ignorantia legis non excusat*-põhimõtet.

[26] 13. septembri 2018. aasta kohtuotsus (C-287/17, edaspidi „kohtuotsus Česká pojišťovna“, EU:C:2018:707).

[27] 20. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus (C-585/20, edaspidi „kohtuotsus BFF Finance Iberia“, EU:C:2022:806).

54. Mõlemal juhul põhjendas Euroopa Kohus oma jaatavat vastust tõdemusega, et direktiivi 2011/7 eesmärk ei ole mitte ainult takistada maksmisega hilinemist, vältides seda, et hilinemine oleks niisuguses olukorras väikese või puuduva viivise tõttu võlgniku jaoks rahaliselt ahvatlev, vaid ka tõhusalt kaitsta võlausaldajat niisuguse hilinemise eest, tagades talle, et tema kantud sissenõudmiskulud hüvitatakse *võimalikult täies ulatuses*[28].

55. Erinevalt komisjonist leian ma, et Euroopa Kohtu arutluskäik ei ole käesolevale asjale ülekantav, kuna nendes kohtuasjades sissenõudmiskulude hüvitamise õiguse olemasolu ei vaidlustatud, kuna eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused puudutavad üksnes hüvitise suuruse kindlaksmääramist.

56. Eeltoodud kaalutlusi arvestades leian, et direktiivi 2011/7 artikli 3 lõiget 1 ja lõike 3 punkti a ning artikli 6 lõikeid 1 ja 2 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, milles on ette nähtud, et võlausaldajale ei tule seadusjärgset viivist ja sissenõudmiskulude hüvitist maksta, kui võlgnik on oma võla võlausaldaja ees tasunud tasaarvestusavaldusega, mis on esitatud pärast lepingus ette nähtud maksetähtaja möödumist ja millel on tagasiulatuv jõud alates hetkest, mil tasaarvestamine muutus võimalikuks.

Ettepanek

57. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (Varssavi linna rajoonikohus Varssavis, Poola) eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta direktiivi 2011/7/EL hilinenud maksmisega võitlemise kohta äritehingute puhul artikli 3 lõiget 1 ja lõike 3 punkti a ning artikli 6 lõikeid 1 ja 2

tuleb tõlgendada nii, et

nendega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, milles on ette nähtud, et võlausaldajale ei tule seadusjärgset viivist ja sissenõudmiskulude hüvitist maksta, kui võlgnik on oma võla võlausaldaja ees tasunud tasaarvestusavaldusega, mis on esitatud pärast lepingus ette nähtud maksetähtaja möödumist ja millel on tagasiulatuv jõud alates hetkest, mil tasaarvestamine muutus võimalikuks.

[28] Kohtuotsused Česká pojišťovna (punktid 25 ja 26 ning seal viidatud kohtupraktika) ja BFF Finance Iberia (punkt 36). Seda järeldust õigustab Euroopa Kohtu sõnul direktiivi 2011/7 põhjendus 19, milles on märgitud, et „[s]issenõudmiskulude hulka tuleks arvata ka halduskulude sissenõudmine ja hüvitis hilinenud maksmisega seotud sisekulude eest […]. Kindlasummalise hüvitise eesmärk peaks olema sissenõudmisega seotud haldus- ja sisekulude piiramine“.